

Rapportage voortgang uitvoering Kaderrichtlijn Water 2012

1. De context

De Kader Richtlijn Water (KRW) heeft tot doel de kwaliteit van het oppervlaktewater (chemisch en ecologisch) en het grondwater (kwaliteit en kwantiteit) te verbeteren. De maatregelen hebben een resultaatsverplichting en de doelen moeten uiterlijk in 2027 zijn bereikt.

Op dit moment zijn we halverwege de uitvoering van de eerste planperiode, die loopt tot eind 2015. Er volgen nog 2 planperiodes tot 2027.

De implementatie van de KRW is in Nederland georganiseerd via stroomgebieden van de grensoverschrijdende rivieren. Provincie Utrecht heeft te maken met deelstroomgebieden Rijn West en Rijn Midden.

De deelstroomgebieden leveren via het Informatiehuis Water data aan. Een (indicatieve) selectie van maatregelen wordt gebruikt voor een rapportage aan de Tweede Kamer over de uitvoering van het Nationaal Water Plan (Water in Beeld). Doel van de rapportage van het Rijk is om zowel nationaal als per (deel)stroomgebied een overzicht te krijgen van de voortgang in de uitvoering. Het betreft sterk geaggregeerde eenheden. Deze rapportage kijkt niet naar effecten van maatregelen op de waterkwaliteit. Voor veel maatregelen zijn de verwachte effecten op waterkwaliteit pas na een aantal jaren meetbaar.

Zowel Rijn West als Rijn Midden maken ook een eigen rapportage voor het deelstroomgebied met een globaal beeld van de uitvoering door verschillende partijen in het deelstroomgebied. Deze rapportages geven een beeld van de maatregelen in 2012 in relatie tot de totale opgave tot 2015. De opzet en manier van presentatie van de gegevens in de voortgangsrapportage is in de deelstroomgebieden niet gelijk.

2. Leeswijzer

Eerst wordt kort geschetst welke activiteiten de provincie Utrecht in 2012 heeft ontplooid (3a). Om dit in perspectief te plaatsen volgen daarna het beeld van de voortgang op regionaal niveau in Rijn West en Rijn Midden (3b), met nadruk op de uitvoering door andere partijen. Tenslotte volgt nog een landelijk beeld (3c). De EU heeft in 2012 gekeken naar het waterbeleid in de lidstaten en de KRW plannen (3d). Deze aanbevelingen zullen leiden tot aanpassingen in de volgende planfase.

In paragraaf 4 wordt vervolgens ingegaan op de ecologische kwaliteit van het oppervlaktewater. Hoe staat het er nu voor? Zijn er al verbeteringen te constateren?

De notitie wordt afgesloten met een beeld van de activiteiten van de andere partners en een doorkijkje naar het vervolgtraject. Zie paragraaf 5.

3. Wat kan er globaal over de prestaties in 2012 worden geconcludeerd?

a. De prestaties van de provincie Utrecht in 2012

Provincie Utrecht is verantwoordelijk voor de uitvoering van maatregelen voor Grondwater. Voor grondwater is er een relatie met bodemsanering, natuur en drinkwaterbeleid. Ook via het instrument Agenda Vitaal Platteland levert de provincie een bijdrage aan de uitvoering van maatregelen met een positief effect op de KRW-doelen. Hier komen ook maatregelen in beeld die door de agrarische sector worden genomen. Verder is er ook een relatie met N2000 en TOP trajecten (verdrogingsmaatregelen).

Grondwater

De maatregelen van de provincie Utrecht liggen op schema. Hieronder volgen de activiteiten die zijn uitgevoerd in 2012.

Voor de drie kwetsbare Utrechtse drinkwaterwinningen in Rijn-Midden zijn gebiedsdossiers voor drinkwaterwinningen opgesteld. Deze kunnen leiden tot KRW-maatregelen in de volgende planperiode na 2016. Met de dossiers voor vier niet-kwetsbare winningen is een begin gemaakt.

Ook is de aanpak van puntbronnen (Spoedlocaties bodemsaneringen) verder uitgevoerd in verband met de potentiële bedreiging voor drinkwaterwinning. Alle voor de KRW aangemerkte potentieel bedreigende verontreinigingslocaties zijn onderzocht. Daarvan blijkt circa 45 procent ernstig verontreinigd, waarvan circa 10 procent spoedeisend vanwege verspreidingsrisico's richting kwetsbare drinkwaterwinningen.

Van de maatregelen om belasting van grondwater met bestrijdingsmiddelen terug te dringen is het grootste deel gereed. De rest is in uitvoering. Met name op de Heuvelrug zijn er activiteiten geweest richting gemeenten, sportveldbeheerders en golfterreinen over vermindering van het gebruik.

In het KrommeRijng gebied is met de vakgroep fruitteelt en het waterschap HDSR een convenant gesloten om de afgifte van gewasbeschermingsmiddelen te verminderen door technische maatregelen. Er zal ook onderzoek worden gedaan naar de effecten op het grondwater.

Voor de kwaliteit van Grondwater is in 2012 een KRW-meetronde gehouden. De uitkomsten laten zien dat er geen verslechtering is opgetreden ten opzichte van 2006. In de meetset wordt voor geen enkele stof de 20% overschrijdingsregel bereikt. Dat wil zeggen dat er lokaal normoverschrijding is te constateren maar dat deze van beperkte omvang is en voor de KRW geen overschrijding van maximale toegestane hoeveelheid veroorzaken. Stoffen bewegen in het grondwater langzaam. Te constateren is dat oude verontreinigende stoffen in concentratie afnemen en dat er geen significante toename van stoffen is vast te stellen. In het ondiepe grondwater (valt buiten KRW meetnet) komen wel verontreinigingen voor, maar deze vallen niet onder het toetsregime van de KRW.

In de Utrechtse N2000-gebieden wordt de uitvoering van een deel van de voorgenomen maatregelen voorbereid of is nog in een planvormingsfase. De uitvoering van de wateropgave in deze gebieden is vertraagd, met name omdat er voor de Programmatische Aanpak Stikstof (PAS) eerst veel moest worden uitgezocht. Ook is er nog steeds veel onduidelijkheid over de financiën (zowel vanuit PAS en LIFE+ subsidie). De aanwijzingen voor N2000 zijn nog niet definitief.

Oppervlaktewater

Voor het maatregelen in het oppervlaktewater heeft Provinciale Staten in 2008 het Programma uitvoering KRW-maatregelen provincie Utrecht vastgesteld, met een budget van 1 miljoen euro.

De projecten uit dit programma zijn alle uitgevoerd. Het laatste project is in 2012 afgerond. In totaal zijn er ongeveer 10 km natuurvriendelijke oever langs de Vecht, Galekopperwetering en in Mijdrechtse Bovenlanden aangelegd. Daarnaast zijn 3 gemalen vispasseerbaar gemaakt. Hiermee heeft de provincie Utrecht een versnelling teweeg gebracht voor de uitvoering van maatregelen van de waterschappen.

b. Regionaal

Rijn West

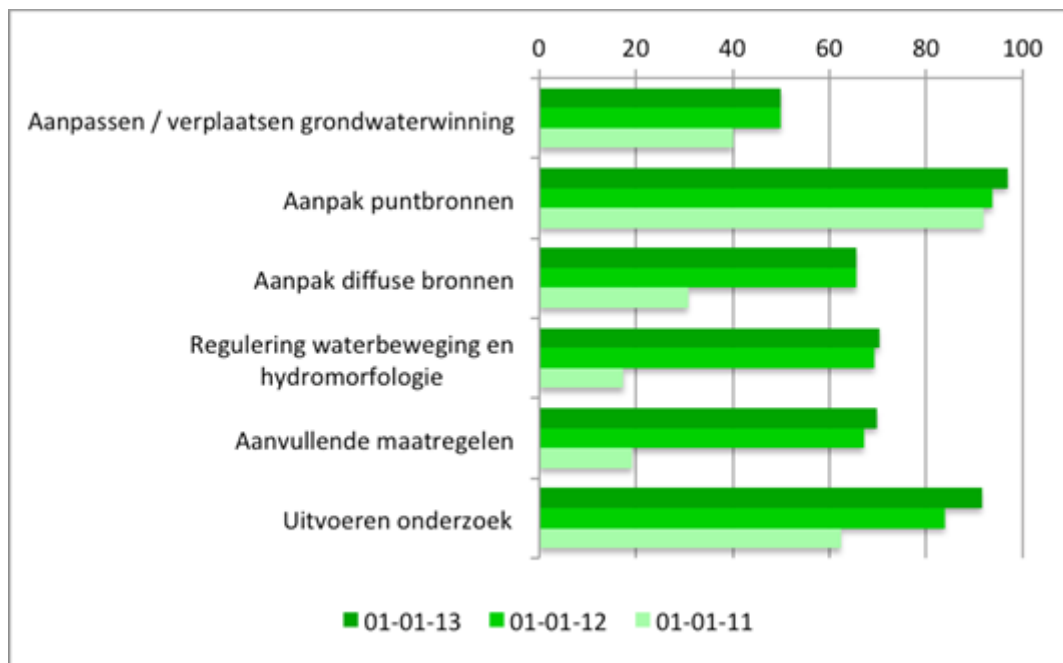
De vooruitgang in uitvoering is zichtbaar in alle categorieën maatregelen, maar er zijn wel verschillen in de mate waarin.

Bij de inrichtingsmaatregelen (regulering waterbeweging en hydrologie) is het beeld wisselend. Door samenhang met natuurprojecten en de noodzaak van grondverwerving hebben veel van deze maatregelen een langere voorbereidingstijd nodig. Van de natuurvriendelijke oevers is inmiddels meer dan de helft in uitvoering of gereed, en datzelfde geldt voor de vispassages. Naar verwachting zal het grootste deel van deze maatregelen in de periode 2013-15 worden gerealiseerd. In een beperkt aantal gevallen is mogelijk fasering tot na 2015 aan de orde.

Voor de aanvullende maatregelen geldt eenzelfde wisselend beeld, vooral bij beheermaatregelen zoals aanleg van speciale leefgebieden en actief vegetatie- of visstandbeheer. Deze zijn vaak gekoppeld aan de realisatie van inrichtingsmaatregelen en kunnen dus pas in uitvoering worden genomen als de bijbehorende inrichtingsmaatregel is uitgevoerd. Nieuwe inzichten in de effectiviteit van beheer hebben in enkele gevallen geleid tot fasering of heroverweging.

De uitvoering van de onderzoeksmaatregelen verloopt voorspoedig. Twee derde hiervan is gereed, in 2013 zal het grootste deel van de resterende onderzoeksmaatregelen gereed komen.

Tabel Voortgang 2012 in Rijn West per categorie, vergeleken met 2010-2011

De chemische waterkwaliteit laat in veel gebieden duidelijke kwaliteitsverbeteringen zien. Die verbeteringen zijn zichtbaar bij uiteenlopende stoffen en algemeen fysisch-chemische criteria zoals zuurstofgehalte, doorzicht of pH. Vaak wordt echter, ondanks die verbetering, de norm nog niet gehaald. Daar waar geen goed totaaloordeel wordt behaald hangt het vaak op één parameter.

De belangrijkste probleemstoffen in veel deelgebieden zijn de nutriënten Stikstof (N) en Fosfor (P). Deze stoffen hebben een relatie met de landbouwsector, met de afgifte vanuit de bodem en met de kwel van grondwater.

De meeste waterschappen verwachten de maatregelen volgens schema in 2015 gerealiseerd te hebben. Enkele waterschappen hebben te maken met bezuinigingen waardoor niet het totale voorgenomen maatregelenpakket kan worden gerealiseerd.

De voortgang van het aangepaste maatregelenpakket van Rijkswaterstaat ligt op schema. De maatregelen in het rivierengebied richten zich op het vergroten van leefgebied (zoals kwel- en nevengeulen) en het verbeteren van de vispasseerbaarheid. De bezuinigingen op het KRW-budget hebben in 2012 een herziening van het Beheerplan Rijkswateren noodzakelijk gemaakt. De verwachting is dat de bijgestelde planning voor 2015 zal worden gehaald, met uitzondering van de maatregelen die als gevolg van de bezuinigingen worden gefaseerd.

De door andere partijen, zoals terreinbeheerders, uit te voeren maatregelen liggen grotendeels op schema.

In het RBO moet de voortgangsrapportage nog worden besproken. Dan zal ook worden besproken welke consequenties moeten worden verbonden aan de vertragingen bij bepaalde typen maatregelen en aan de doorgevoerde bezuinigingen.

Rijn Midden

Het natuurvriendelijk of duurzaam inrichten van oevers van beken en wettingen is voor de lopende planperiode al voor meer dan de helft uitgevoerd. In gebieden waar deze projecten nog in uitvoering zijn of worden voorbereid, zal het werk vóór 2015 gereed zijn. In sommige gebieden is vóór 2015 naar verwachting zelfs al een deel gereed van de opgave voor de volgende planperiode. De versnelling werd mogelijk door medefinanciering van het rijk en Europa vanuit respectievelijk synergiegelden en POP-gelden.

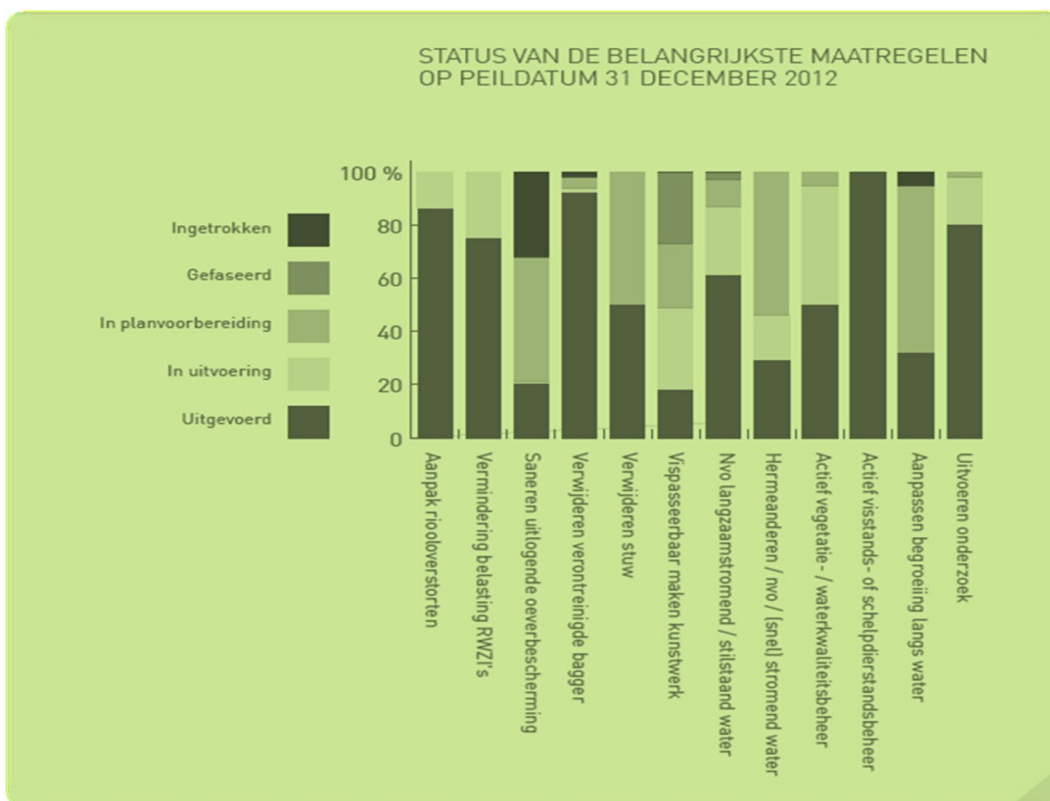
Ook andere inrichtingsmaatregelen, zoals het verondiepen van beken, herstellen van vroegere meanders en aanleggen van vispassages, liggen goed op schema. Baggerwerk voor KRW-doelen is in de regionale wateren voor bijna 70 procent uitgevoerd. Het grootste deel van de onderzoeksopdrachten om meer zicht te krijgen op de effectiviteit en de inpassing van maatregelen, is uitgevoerd

Maatregelen die de regionale waterbeheerders in eigen hand hebben, zijn goed opgepakt. De vierde trappen in de RWZI's zijn voor het overgrote deel uitgevoerd. In combinatie met de aanleg van duurzame oevers hebben de waterschappen ook de oude beschoeiing weggehaald.

Een bijzonder project is de slibvang die Waterschap Vallei en Veluwe bij Renswoude heeft geplaatst in de Lunterse beek. Deze constructie in de beekbodem vangt fosfaatrijk slib af dat na recycling opnieuw voor bemesting kan worden gebruikt. Benedenstrooms is de beek dan vanzelfsprekend minder rijk aan overtollig fosfaat.

Tegen de externe bronnen van nutriënten hebben de waterbeheerders in Rijn-Midden geen maatregelen benoemd. Indirect zijn mogelijkheden benut die kunnen bijdragen aan een ander mestbeleid en tot een minder belastende agrarische bedrijfsvoering. Daarmee is een dialoog op gang gekomen met de agrarische sector over zaken als duurzaam bodembeheer, het sluiten van stofkringlopen en erfafspoeling of andere diffuse emissiebronnen.

Herinrichtingsprojecten zijn laat begonnen vanwege grondverwervingsproblemen. Circa de helft van de herinrichtingsprojecten is nu gereed.

In Rijn Midden is geconstateerd dat schaarste aan beschikbare grond of financiële middelen voornamelijk niets aan de in het beheerplan vastgelegde doelen veranderd. Landelijk is afgesproken dat de doelen – zo nodig – pas in 2021 worden heroverwogen. Bovendien blijken tegenslagen lang niet altijd de doelen in gevaar te brengen. Door creatief te zijn en met verschillende partijen samen te werken, worden innovatieve oplossingen gevonden.

c. Landelijk beeld

De voortgang per maatregel is in de rapportage van het Rijk als “voldoende” beschouwd indien eind 2012 nationaal of per deelstroomgebied 90% van een maatregel “in uitvoering” of “gereed” was. Dit is in lijn met de eerdere rapportages (30% in 2010, 60% in 2011).

Voor 17 van de 44 maatregelengroepen was eind 2012 meer dan 90% van de maatregelen in uitvoering of gereed. Voor vrijwel alle maatregelgroepen is duidelijke voortgang ten opzichte van eind 2011 te zien.

Het Rijk constateert dat in toenemende mate door waterbeheerders een deel van de maatregelen wordt gefaseerd tot na 2015, vervangen door andere maatregelen of ingetrokken. Het is net als in 2011 in de meeste gevallen nog niet duidelijk wat de aanleiding is. Dit is een landelijk beeld dat deels zich ook beperkt voordoet in de deelstroomgebied Rijn West en Rijn Midden. Welke consequenties dit heeft moet nog worden bezien. Er geldt een resultaatverplichting op de uitvoering van maatregelen; zoals eerder door het Rijk is aangegeven blijven risico's voor het niet uitvoeren ervan voor rekening van de waterbeheerder tenzij de oorzaak is terug te leiden op het niet nakomen van afspraken door het rijk.

Zoals in 2011 al gemeld is een deel van het maatregelpakket van Rijkswaterstaat gemarkeerd als gefaseerd. De oorzaak hiervan is een taakstelling van € 150 mln op het rijksbudget conform de financiële bijlage van het regeerakkoord Rutte I. Deze maatregelen blijven wel onderdeel van het maatregelpakket, maar komen niet voor 2016 in uitvoering.

Van de € 2.2 miljard voor maatregelen, opgenomen in de stroomgebiedbeheerplannen (Rijndelta, Eems, Schelde en Maas), was eind 2010 al € 1.1 miljard uitgegeven. Eind 2012 is ongeveer € 1.4 miljard uitgegeven aan aanvullende KRW maatregelen die al uitgevoerd zijn of in uitvoering zijn.

d. Internationaal

In november 2012 heeft de Europese Commissie de “Blueprint to safeguard Europe's Waters” (kortweg Blueprint) gepubliceerd. Hierin zet de Commissie een strategie uiteen om ervoor te zorgen dat overal in Europa voldoende water beschikbaar blijft voor de behoeften van mensen, de economie en de leefomgeving. Ondanks recente verbeteringen blijven er veel problemen met de kwaliteit van de wateren in Europa, maar ook met droogte en andere gevolgen van klimaatverandering. Er is niet zozeer nieuwe regelgeving nodig, maar vooral actie binnen de bestaande kaders, zoals de KRW.

De EU heeft ook de Stroomgebiedbeheerplannen van de lidstaten in 2012 doorgelicht. De Nederlandse plannen krijgen een positief oordeel. Wel vindt de Commissie de verdeling van taken en verantwoordelijkheden erg complex en vraagt ze om grotere transparantie. Daarnaast constateert de Commissie dat Nederland erg veel gebruik maakt van uitzonderingsmogelijkheden en heeft de zij wat zorg over het geringe doelbereik in 2015. De EU vraagt een betere motivatie dan nu in de plannen vermeld staat. In juni 2013 heeft het Rijk over deze twee onderzoeken een gesprek met de Europese Commissie.

4. Is er al verbetering van de Ecologische kwaliteit oppervlaktewater vast te stellen?

In de rapportages van Rijn West en Rijn Midden en van het Rijk wordt vastgesteld dat geen uitspraak kan worden gedaan over de verbetering van de ecologische kwaliteit van het oppervlaktewater. We kunnen op dit moment nog niet met zekerheid vaststellen of de ecologische kwaliteit ten opzichte van 2009 is verbeterd. Het is nog te vroeg om tot eenduidige conclusies te komen over het effect van de KRW-maatregelen.

Dat heeft voornamelijk te maken met het feit dat de ecologie tijd nodig heeft om in evenwicht te komen. De maatregelen die zijn uitgevoerd hebben pas op een later moment een (meetbaar) effect. Een deel van de maatregelen moet nog worden uitgevoerd.

Wel is ten opzichte van 2009 het inzicht in de waterkwaliteit sterk vergroot door de uitvoering van de KRW-monitoringsprogramma's. Er zijn veel meer meetgegevens beschikbaar dan bij de opstelling van de plannen. In 2009 waren nog veel conclusies alleen gebaseerd op het beheerdersoordeel.

De effectiviteit van maatregelen is soms nog een onbekende factor. In de loop van de tijd zal er meer kennis ontstaan over de werking van het watersysteem. Deze kennis zal weer in de volgende planperiode kunnen worden toegepast.

Voor de ecologie is de chemische samenstelling ook zeer bepalend. Met name nutriënten vormen een probleem. In Rijn West is daarvoor een afzonderlijk traject gestart in samenwerking met de agrarische sector. In 2013 wordt een verklaring tot samenwerking getekend door het RBO en de LTO Nederland voor het nemen van maatregelen om de nutriëntenbelasting te verminderen. Op 12 juni wordt het advies aangeboden aan de minister van IenM.

5. Wat is er al gedaan vooruitlopend op de nieuwe planperiode?

In 2012 is in beide deelstroomgebieden ook gestart met de aanloop naar een volgende planperiode. In Rijn West en Rijn Midden is een opzet gemaakt om de participatie voor de planvorming die in 2013 start, vorm te geven. In 2013 starten de gebiedsprocessen die de aanloop vormen voor de maatregelpakketten in de planperiode na 2016. In beide bestuurlijke overleggen zijn door partijen een aantal uitgangspunten en aandachtspunten geformuleerd ten aanzien van kernboodschap en ambitieniveau.

Er zijn de volgende punten afgesproken.

- vasthouden aan de KRW-doelen uit het SGBP-1;
- voor het maatregelenpakket 2015-2021 doen wat binnen de reële mogelijkheden ligt, mede op basis van een maatschappelijke afweging;
- inzetten op kansrijke combinaties van maatregelen en financiering.

Partijen hebben zich uitgesproken door samenwerking slim te handelen in het combineren van trajecten en bij de financiering zoveel mogelijk kansen te benutten.

Een integrale aanpak van waterthema's biedt kansen. Wateropgaven en maatregelen kunnen worden gekoppeld en er zijn meer mogelijkheden om financieringsbronnen te combineren. Het kan bijvoorbeeld gaan om koppelen van waterkwaliteit met zoetwatervoorziening, veiligheid, doelen voor beschermde gebieden of coproductie met maatschappelijke organisaties en bedrijven (Deltaprogramma Agrarisch Waterbeheer, cradle-to-cradle).

Van belang is om ook de stakeholders goed te betrekken bij het proces.

Globaal tijdpad 2^e Stroomgebiedbeheerplan 2016 in Rijn West. **

2e kwartaal 2013:	start externe processen, 3 kick-off bijeenkomsten Rijn-West met stakeholders
januari 2014:	afronding externe gebiedsprocessen, 3 wrap-up bijeenkomsten Rijn-West met stakeholders
maart/april 2014:	Adviesnota Schoon Water Rijn-West 2014
22 dec 2014:	terinzageleging SGBP-2 en factsheets (6 maanden)
22 dec 2015:	SGBP-2 en factsheets definitief, bestuurlijke besluitvorming onderliggende plannen afgerond

** deelstroomgebied Rijn Midden heeft in april 2013 besloten aan te sluiten bij Rijn Oost. Het proces voor het SGBP2 van Rijn Oost wordt gevolgd. In grote lijnen komt dit proces op hetzelfde tijdpad neer als van Rijn West.

Bijlagen: Voortgangsrapportage 2012 Rijn West "Schoon water in beeld"
Voortgangsrapportage 2012 Rijn Midden "Werk in uitvoering"